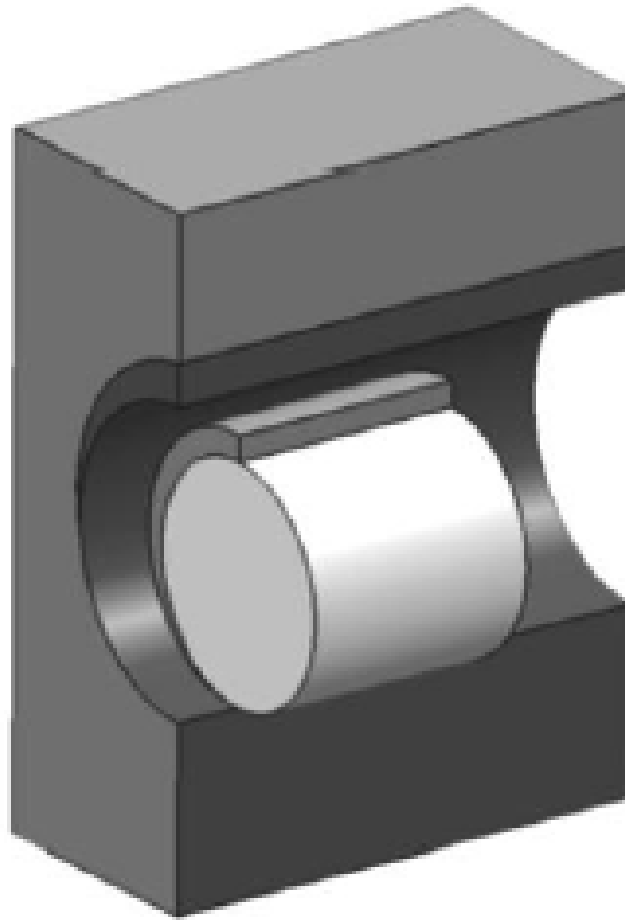
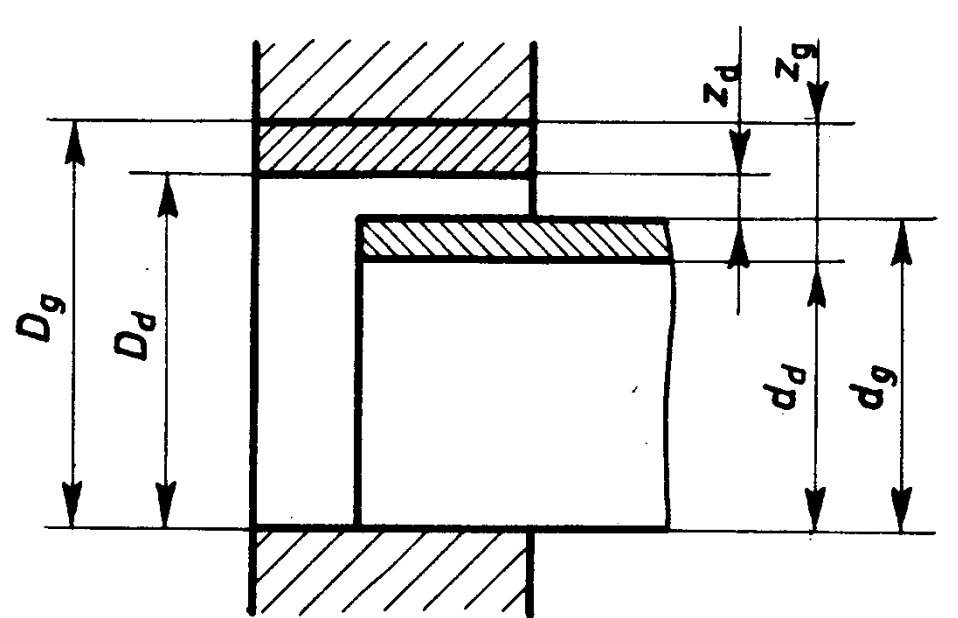
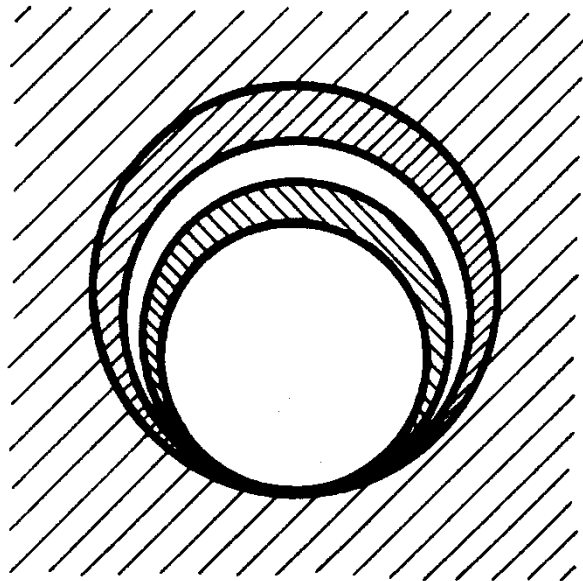

■ Лабаво налегање – ЗАЗОР

■ Лабаво налегање – ЗАЗОР

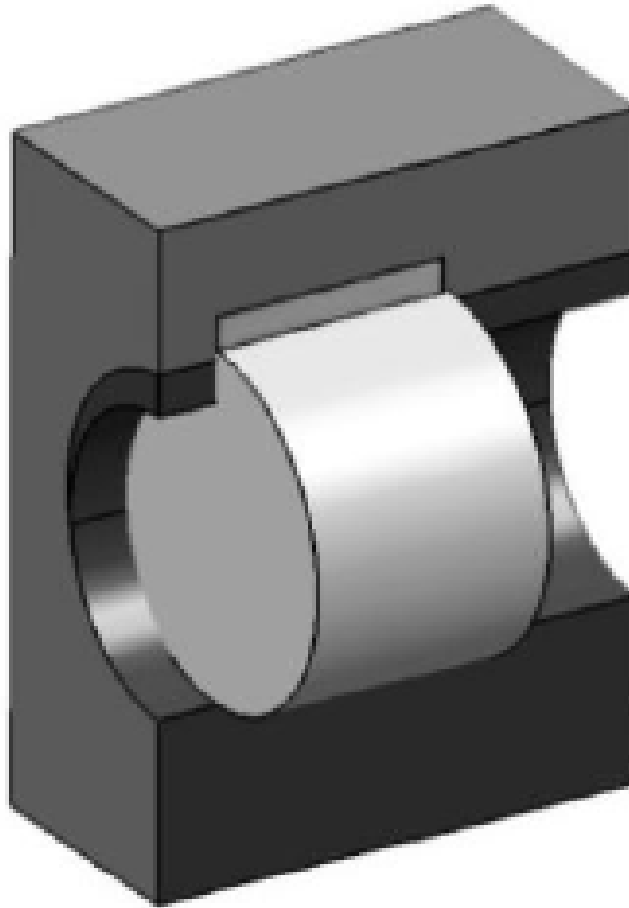
$$Z_g = D_g - d_d = ES - ei$$

$$Z_d = D_d - d_g = EI - es$$

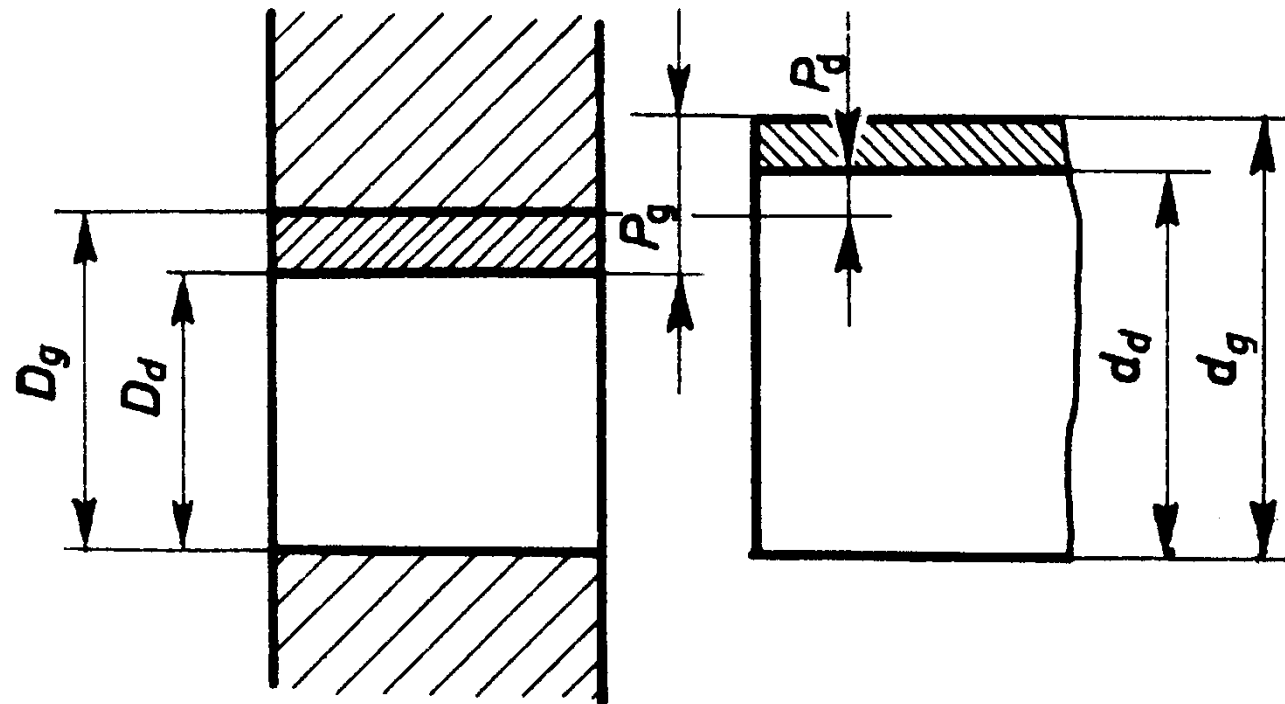
$$T_n = T + t$$

$$T_n^* = Z_g - Z_d$$

■ Чврсто налегање – ПРЕКЛОП

■ Чврсто налегање – ПРЕКЛОП

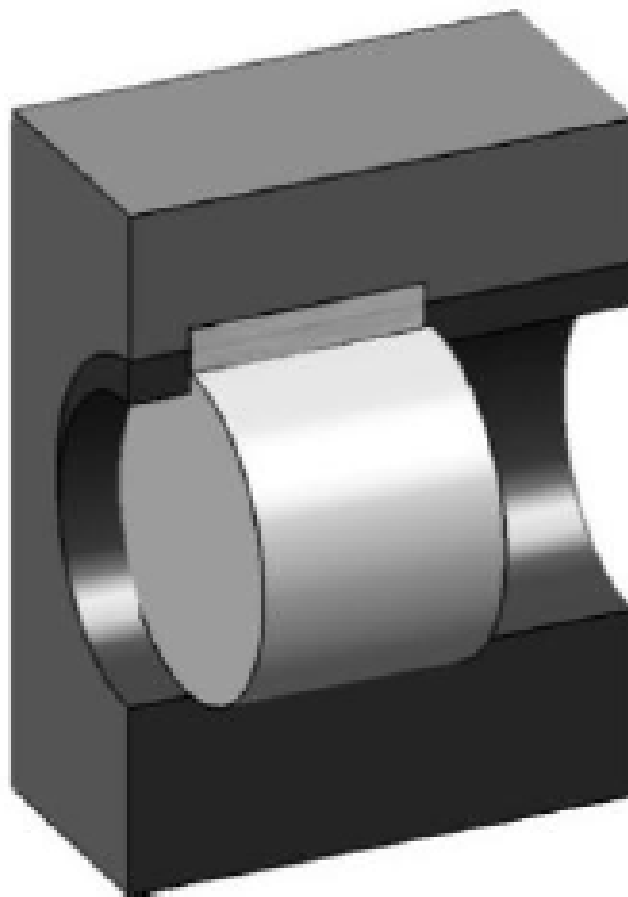
$$P_g = D_d - d_g = EI - es$$

$$P_d = D_g - d_d = ES - ei$$

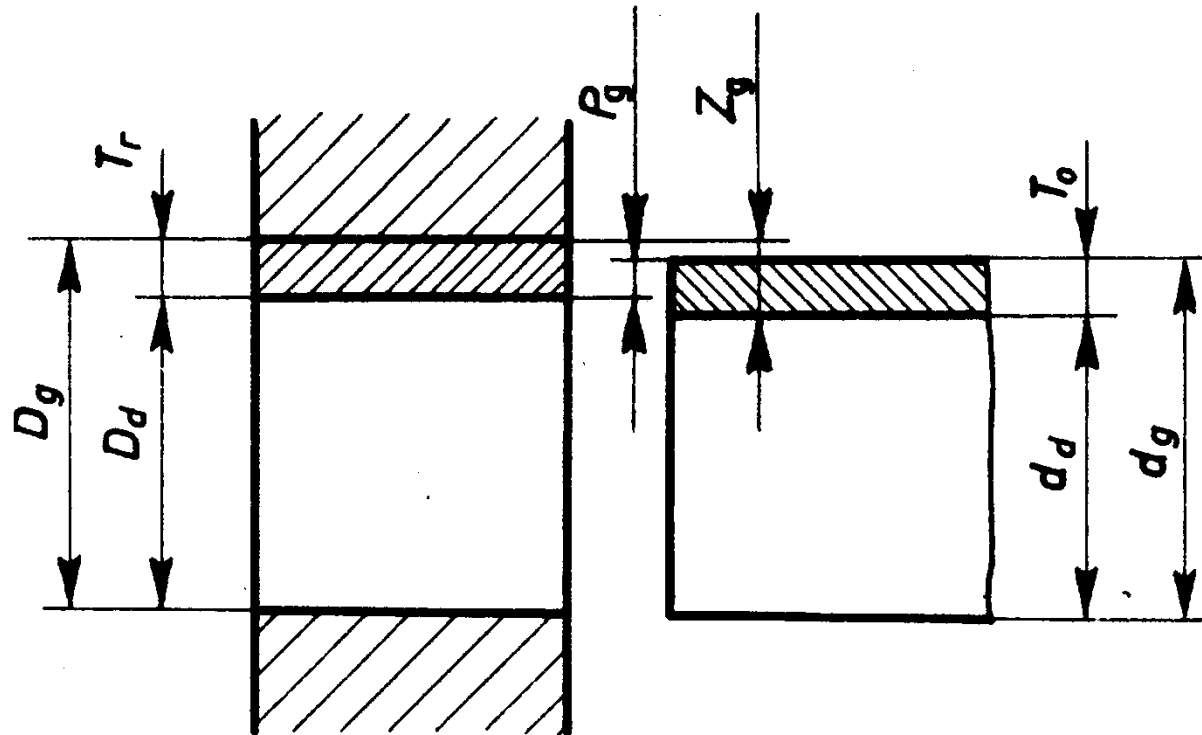
$$T_n = T + t$$

$$T_n^* = |P_g| - |P_d|$$

■ Неизвесно налегање

■ Неизвесно налегање

$$P_g = D_d - d_g = EI - es$$

$$Z_g = D_g - d_d = ES - ei$$

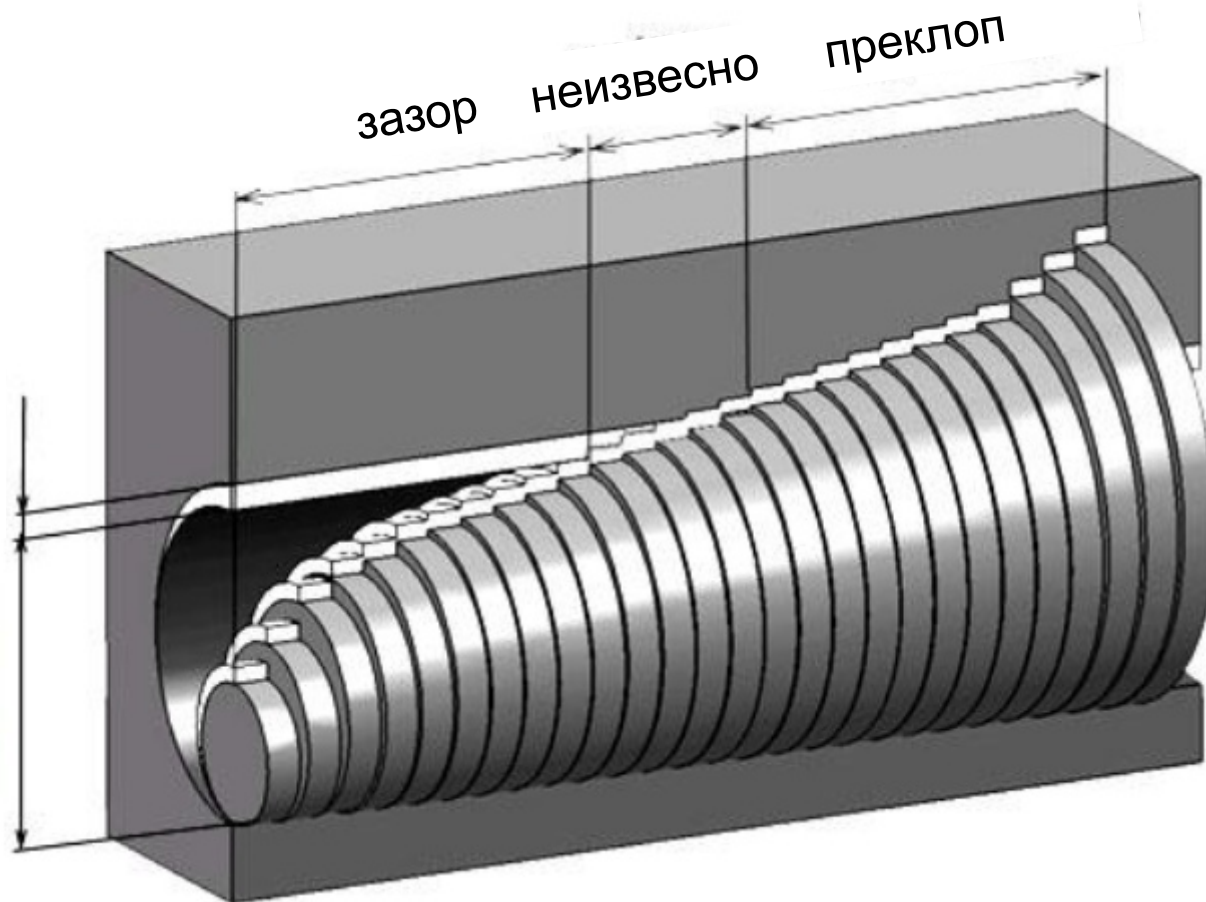
$$T_n = T + t$$

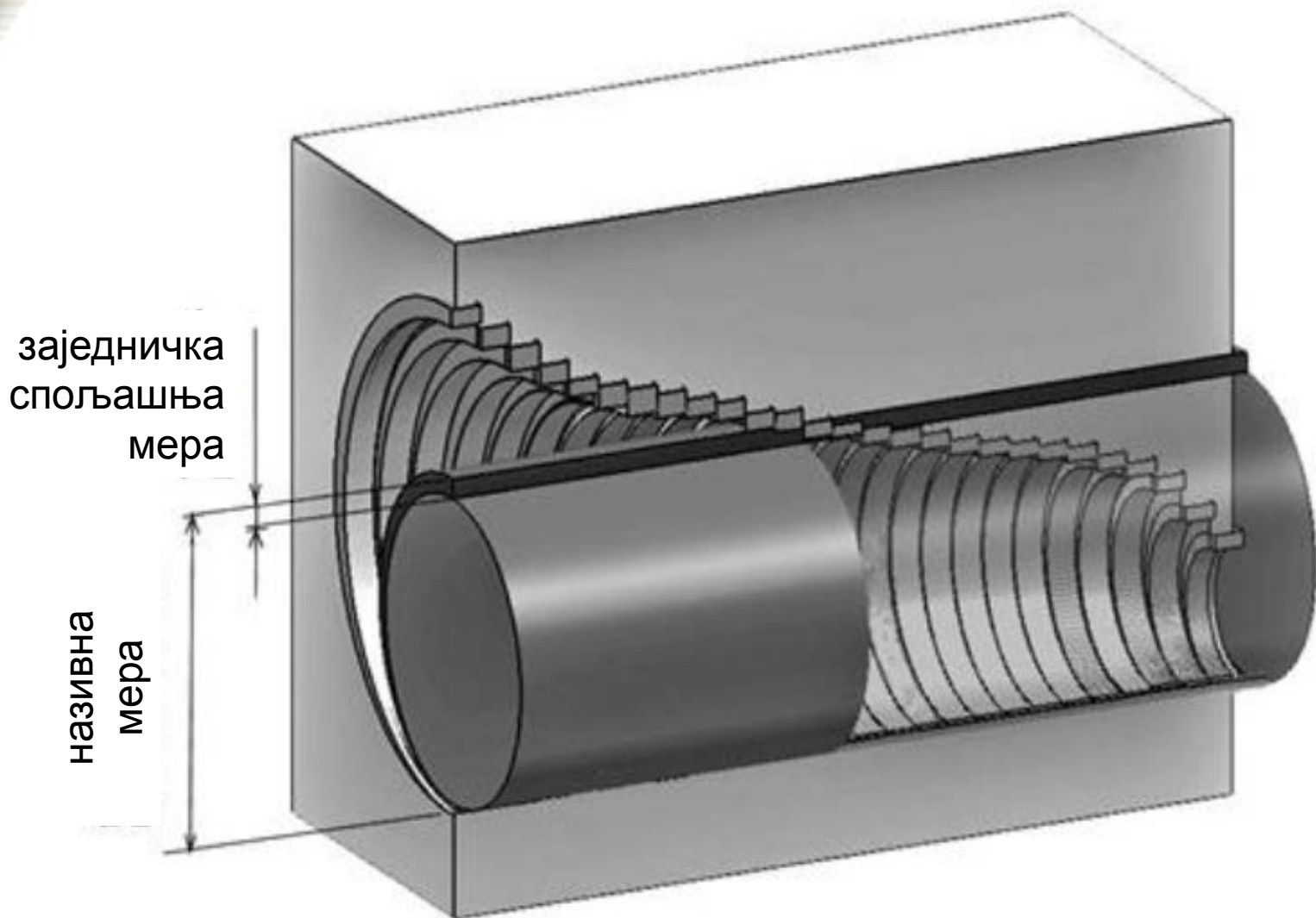
$$T_n^* = |P_g| + |Z_g|$$

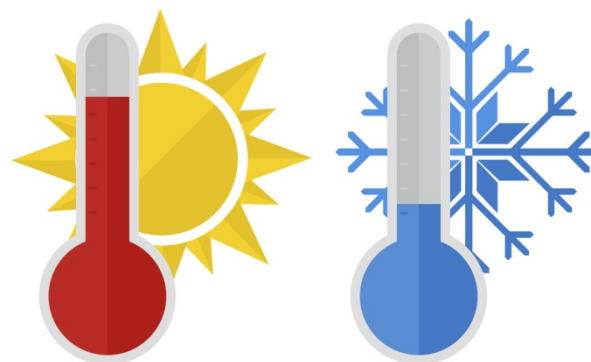
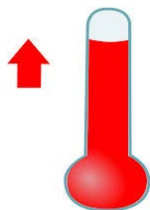
заједничка
унутрашња
мера

називна
мера

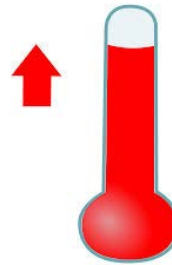
Утицај промене температуре на промену налегања

Утицај промене температуре на промену налегања

ϑ_0, l

ϑ, l_ϑ

Δl

- Промена температуре утиче на промену димензија делова (Δl) која се израчунава:

$$\Delta l = \alpha l \Delta \vartheta$$

l - укупна дужина дела,

α - коефицијент линеарног ширења
(таб.2.1/12.стр.)

$\Delta \vartheta$ - температурска разлика

$$\Delta \vartheta = \vartheta - \vartheta_0$$

ϑ - радна температура дела

ϑ_0 - нормална температура дела ($\vartheta_0 = 20 \text{ }^\circ\text{C}$)

Утицај промене температуре на промену налегања

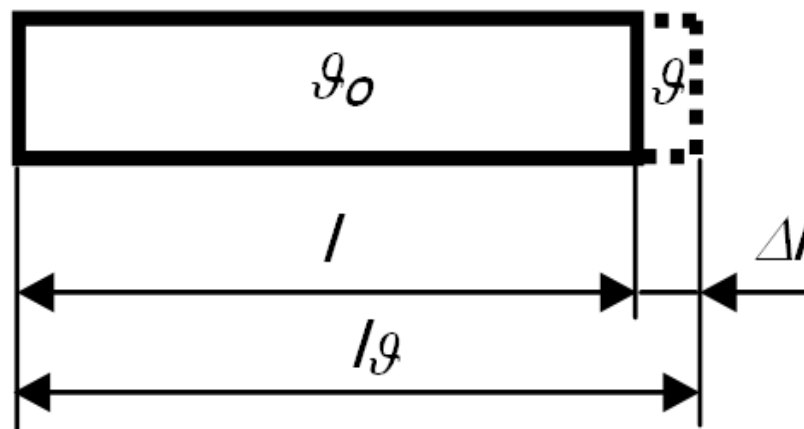
Табела 2.1: Коefицијенти линеарног ширења

Материјал	$\alpha \cdot 10^{-6} \text{ } ^\circ\text{C}^{-1}$ за температуре у $^\circ\text{C}$			
	од -180° до 0°	од 0° до 100°	од 0° до 200°	од 0° до 300°
Челик	- 8,5	12	12,5	13
Челични лив	- 8,5	12	12,5	13
Инвар челик		1,5	3,8	5,3
Сиви лив	- 8	10	11	11,6
Алуминијум	- 18	23,8	24,5	25,3
Ал. легуре	- 18	23,5	24,5	26
Бакар	- 14	16,5	16,9	17,2
Бронза калајна	- 15	17,5	18	18,3
Цинк	- 10	16,5		
Калај	- 22	27		
Магнезијум	- 21	26	27	28
Магн. легуре	- 21	26		
Месинг	- 16	18,4	19,3	20,1
Никл	- 10	13	13,8	14,3
Константан	- 12	15,2	15,6	16
Олово	- 26,7	29	29,7	31,1
Порцелан	- 1,7	3	3,3	3,4

Бакелит	од 21 до 36	до 200°C
Текстолит	од 20 до 40	до 120°C
Полиамид П/68	120	до 130°C
Поликарбонат	60	до 140°C
Полиуретан	од 100 до 150	до 240°C
Капрон	140	до 180°C
Дрвнослојна пластика	од 3 до 4	до 180°C
Полиформалдехид	од 45 до 80	до 180°C
Полипропилен	110	до 80°C

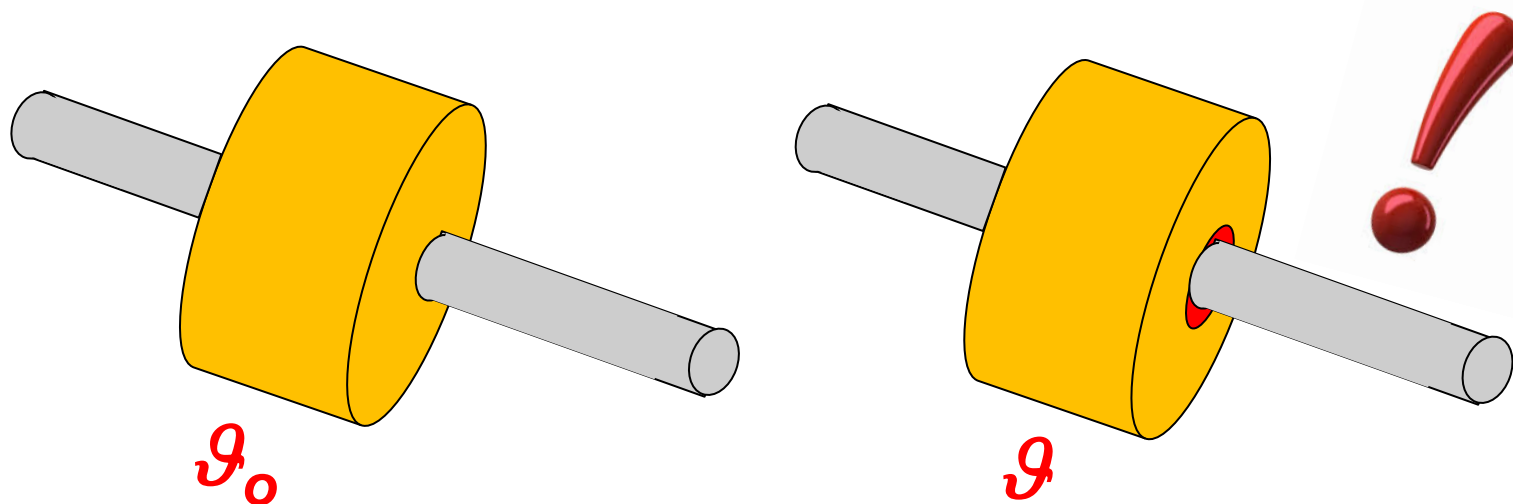
- Укупна дужина дела на некој радној температури:

$$l_g = l + \Delta l$$

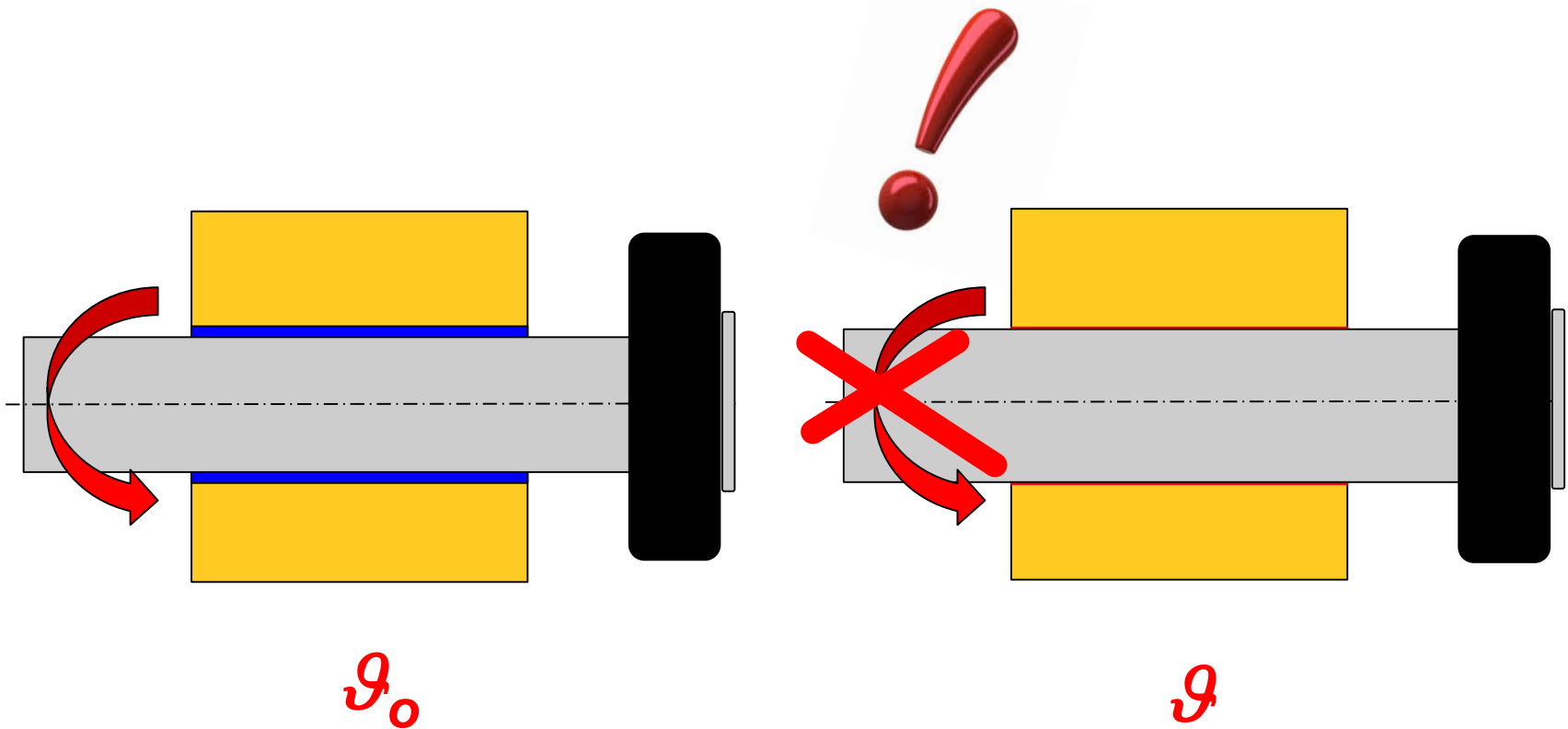

Промена димензија може да узрокује промену налегања (зазора и/или преклопа):

■ повећањем зазора, повећавају се одступања од саосности чиме настаје могућност већег дебаланса, тј. могућност појаве већих центрифугалних сила, које могу да узрокују веће вибрације и, тиме, неправилан рад па чак и разарање машине, темеља и/или суседних машина.

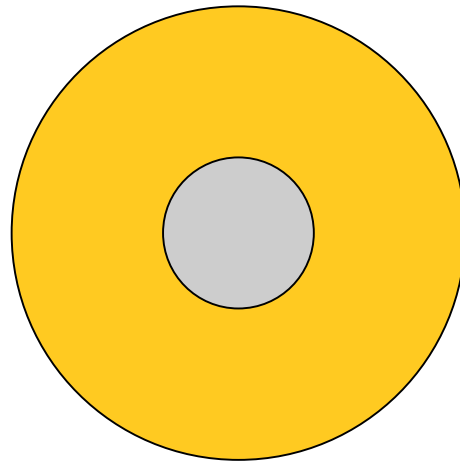

■ смањењем зазора може се, поред осталог, узроковати повећање отпора у лежајевима, па чак и немогућност њиховог обртања.

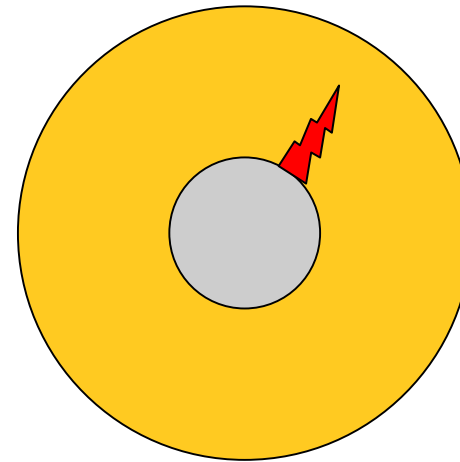
■ повећањем преклопа настаје појава непредвиђеног оптерећења и, тиме, могућност оштећења једног од делова склопа.

Благо преклоп

\varnothing_0

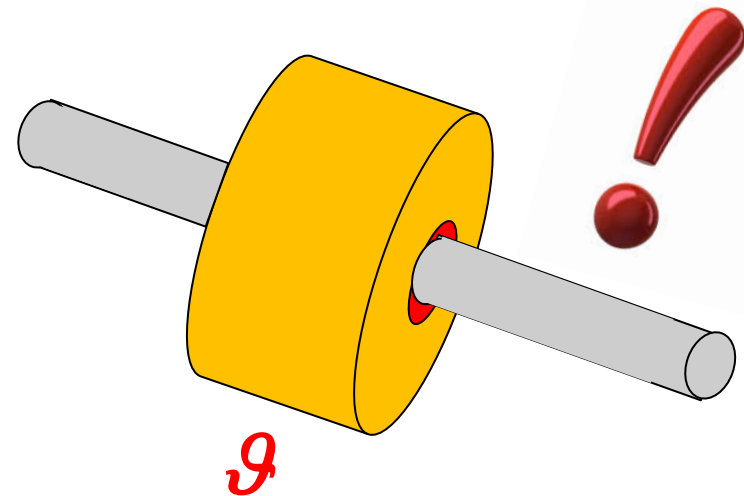
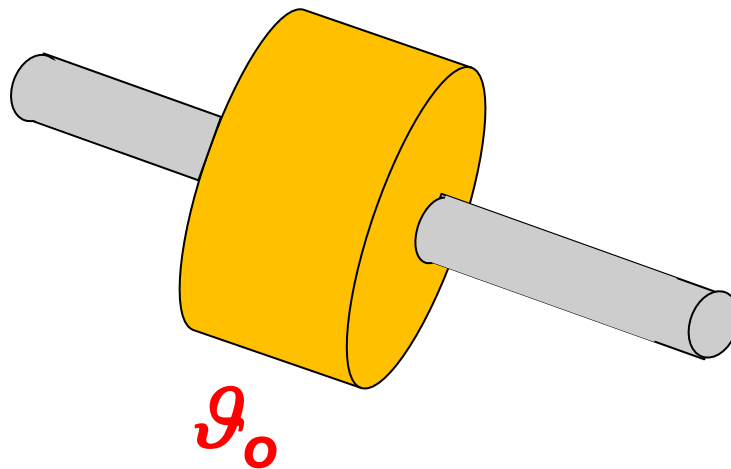
Велики преклоп

\varnothing

- смањењем преклопа смањује се, мада може чак и да престане, носивост дотичног склопа.

- Одређивање зависности између, на пример, зазора на нормалној ($\vartheta_0 = 20 \text{ }^\circ\text{C}$)

$$Z_g = D_g - d_d$$

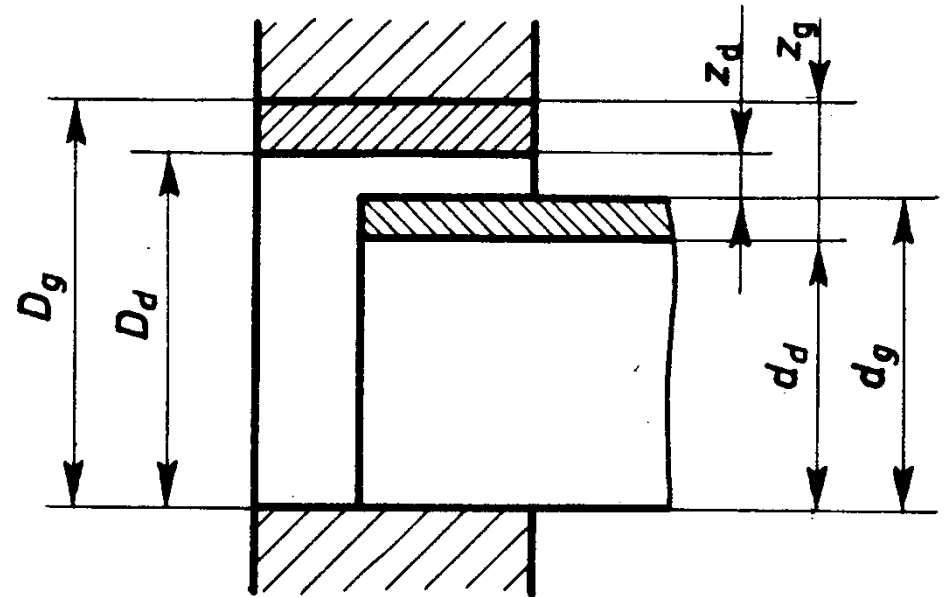
и радној температури (ϑ):

$$Z_{g\vartheta} = D_{g\vartheta} - d_{d\vartheta}$$

$$Z_{g\vartheta} = (D_g + \Delta D) - (d_d + \Delta d)$$

$$Z_{g\vartheta} = (D_g - d_d) + \Delta D - \Delta d$$

$$Z_{g\vartheta} = Z_g + \Delta D - \Delta d$$

где је:

$$\Delta D = \alpha_D D \Delta \vartheta_D$$

$$\Delta d = \alpha_d d \Delta \vartheta_d$$

- Одређивање зависности између, на пример, зазора на нормалној ($\vartheta_0 = 20 \text{ }^\circ\text{C}$) и радној температури (ϑ)

$$Z_g + \Delta D - Z_{g\vartheta} - \Delta d = 0$$

$$Z_d + \Delta D - Z_{d\vartheta} - \Delta d = 0$$

$$P_g + \Delta D - P_{g\vartheta} - \Delta d = 0$$

$$P_d + \Delta D - P_{d\vartheta} - \Delta d = 0$$

где је:

$$\Delta D = \alpha_D D \Delta \vartheta_D$$

$$\Delta d = \alpha_d d \Delta \vartheta_d$$

α_D - коефицијент линеарног ширења материјала у којем је израђен отвор,

α_d - коефицијент линеарног ширења материјала од којег је израђена осовина,

$\Delta\vartheta_D = \vartheta_D - \vartheta_0$ - промена температуре материјала у којем је израђен отвор,

$\Delta\vartheta_d = \vartheta_d - \vartheta_0$ - промена температуре материјала од којег је израђена осовина,

ϑ_D - температура дела у којем се налази отвор,

ϑ_d - температура осовине,

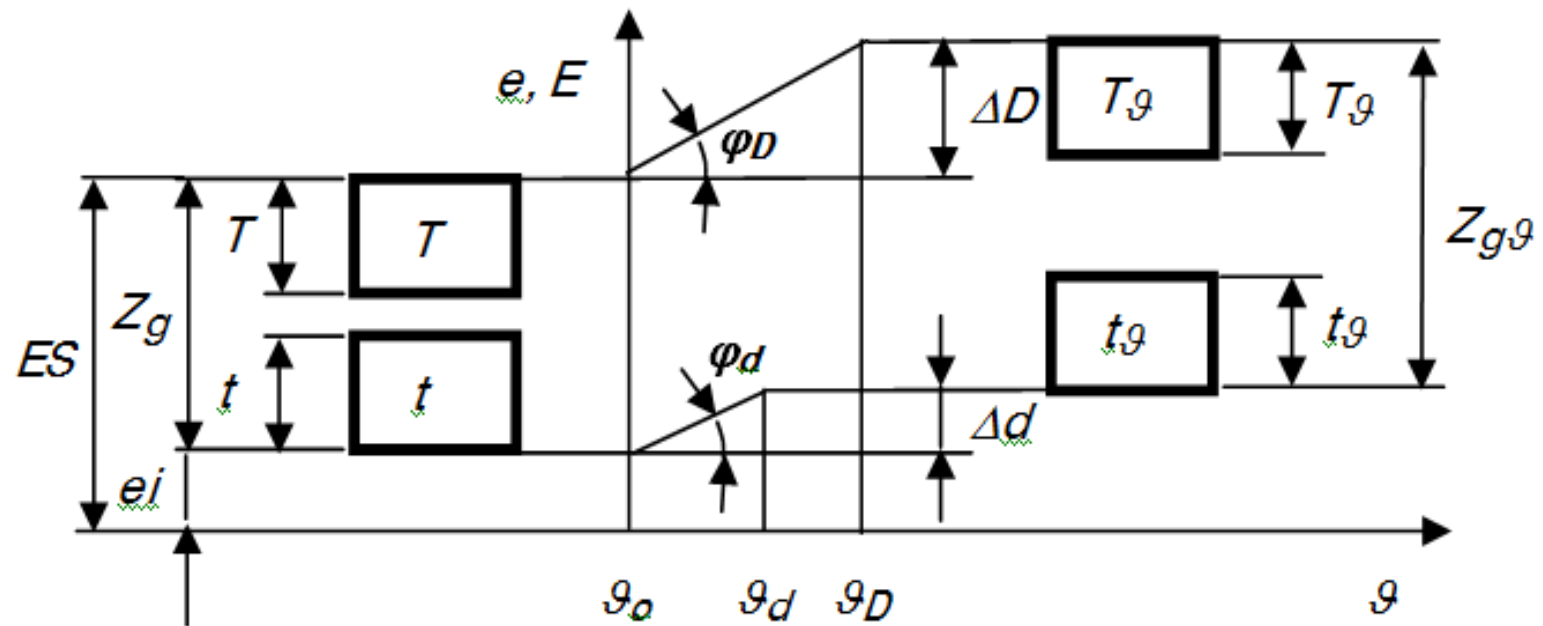
ϑ_0 - нормална температура ($\vartheta_0 = 20^\circ\text{C}$)

Утицај промене температуре на промену налегања

Табела 2.1: Коефицијенти линеарног ширења

Материјал	$\alpha \cdot 10^{-6} \text{ } ^\circ\text{C}^{-1}$ за температуре у $^\circ\text{C}$			
	од -180° до 0°	од 0° до 100°	од 0° до 200°	од 0° до 300°
Челик	- 8,5	12	12,5	13
Челични лив	- 8,5	12	12,5	13
Инвар челик		1,5	3,8	5,3
Сиви лив	- 8	10	11	11,6
Алуминијум	- 18	23,8	24,5	25,3
Ал. легуре	- 18	23,5	24,5	26
Бакар	- 14	16,5	16,9	17,2
Бронза калајна	- 15	17,5	18	18,3
Цинк	- 10	16,5		
Калај	- 22	27		
Магнезијум	- 21	26	27	28
Магн. легуре	- 21	26		
Месинг	- 16	18,4	19,3	20,1
Никл	- 10	13	13,8	14,3
Константан	- 12	15,2	15,6	16
Олово	- 26,7	29	29,7	31,1
Порцелан	- 1,7	3	3,3	3,4

Утицај промене температуре на промену дужинских мера, може се приказати и графички:

Због мале разлике у промени димензија толеранцијских поља, при промени температура, промена величине толеранцијског поља се занемарује, тј. рачуна се да је

$$T_g = T \text{ и } t_g = t$$

На промену налегања велики утицај има врста материјала и температуре на које се загревају (хладе) поједине компоненте склопа, тако да се могу јавити следећи случајеви:

(1) $\alpha_D = \alpha_d$; $\vartheta_D = \vartheta_d$

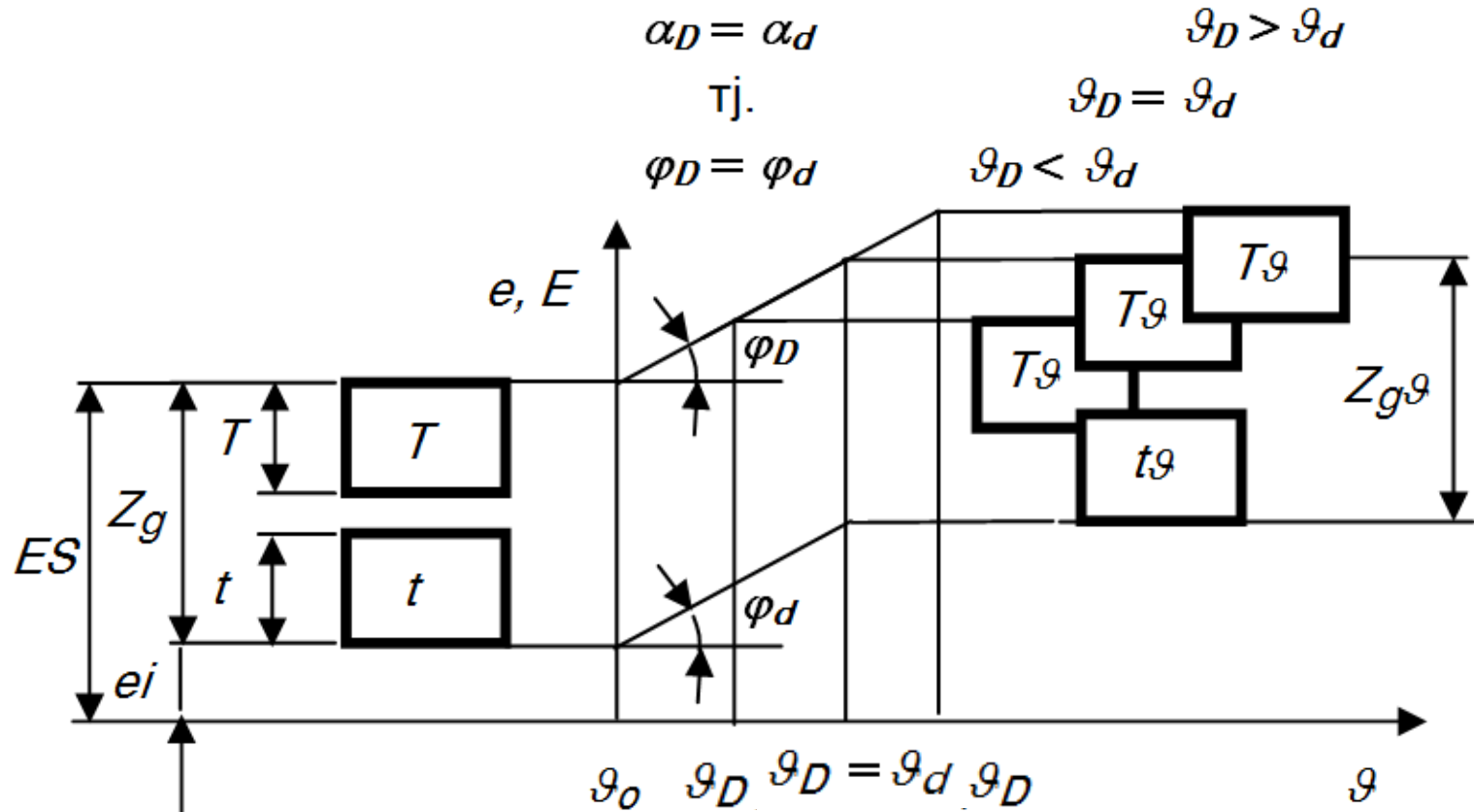
(2) $\alpha_D = \alpha_d$; $\vartheta_D \neq \vartheta_d$,

при чему је $\vartheta_D > \vartheta_d$ или $\vartheta_D < \vartheta_d$ (сл.1)

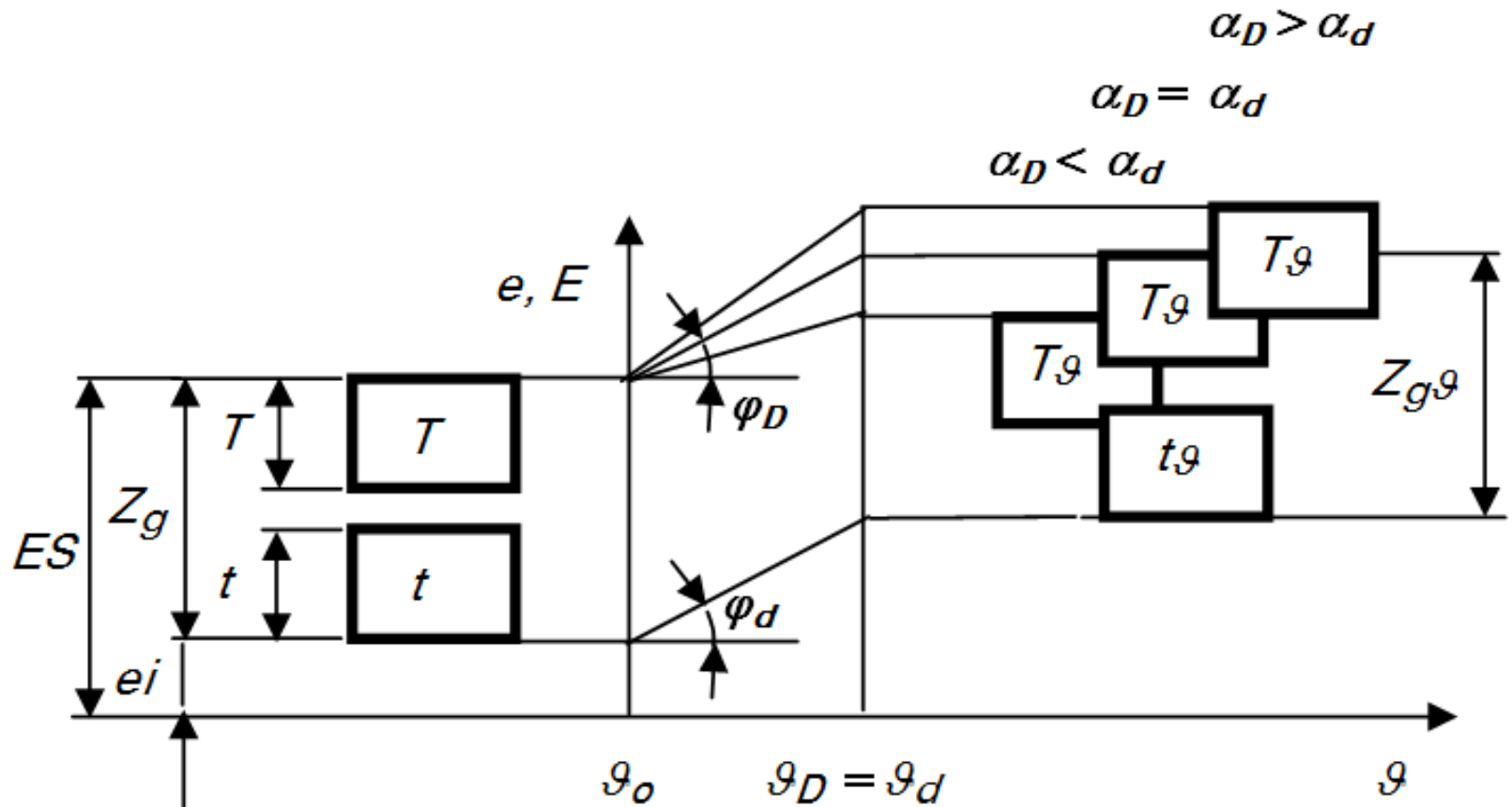
(3) $\alpha_D \neq \alpha_d$; $\vartheta_D = \vartheta_d$,

при чему је $\alpha_D > \alpha_d$ или $\alpha_D < \alpha_d$ (сл.2)

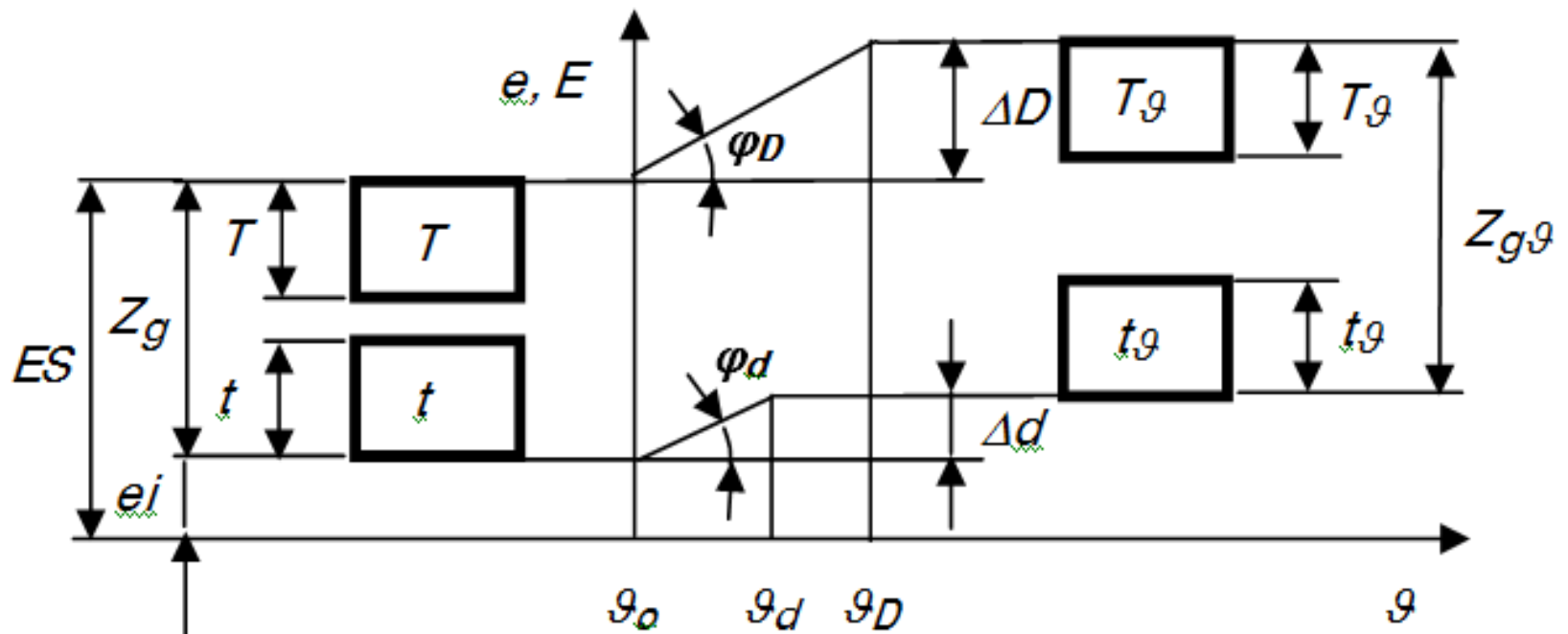
(4) $\alpha_D \neq \alpha_d$; $\vartheta_D \neq \vartheta_d$

$$\alpha_D = \alpha_d ; z_D \neq z_d$$

$$\alpha_D \neq \alpha_d ; \vartheta_D = \vartheta_d$$

- Угао пораста дужине (φ) може се израчунати из услова

$$\varphi_d = \operatorname{arctg} \frac{\Delta d}{\Delta \vartheta_d} = \operatorname{arctg} \alpha_d d \quad \text{јер је } \Delta d = \alpha_d d \Delta \vartheta_d$$

Контрола тачности прорачуна врши се посредством толеранција налегања, при чему вредност толеранције налегања, изражене преко суме толеранција

$$T_n = T + t$$

треба да буде једнака вредности толеранције налегања, изражене преко одговарајућих налегања,

- за склоп са зазором

$$T'_n = Z_g - Z_d = |Z_g| - |Z_d|$$

- за склоп са преклопом

$$T'_n = P_d - P_g = |P_g| - |P_d|$$

- за склоп са неизвесним налегањем

$$T'_n = Z_g - P_g = |Z_g| + |P_g|$$

При чему треба да је

$$T_n = T'_n$$

Наведени обрасци важе и у случају да се налегања остварују на некој радној температури ϑ , с тим што тада у обрасцима фигурише и индекс ϑ , тј.

- за склоп са зазором

$$T'_{n\vartheta} = Z_{g\vartheta} - Z_{d\vartheta} = |Z_{g\vartheta}| - |Z_{d\vartheta}|$$

- за склоп са преклопом

$$T'_{n\vartheta} = P_{d\vartheta} - P_{g\vartheta} = |P_{g\vartheta}| - |P_{d\vartheta}|$$

- за склоп са неизвесним налегањем

$$T'_{n\vartheta} = Z_{g\vartheta} - P_{g\vartheta} = |Z_{g\vartheta}| + |P_{g\vartheta}|$$

При чему треба да је

$$T_{n\vartheta} = T'_{n\vartheta}$$

Услед промене температура, може доћи до појаве великих оптерећења машинских делова, па чак и до појаве њиховог разарања. Вредности тих оптерећења се могу веома једноставно израчунати посредством Хуковог закона, који важи у области пропорционалности, и који гласи

$$\sigma = \varepsilon E$$

σ - напон у материјалу

($\sigma = F/A$, где је F - сила а A - површина попречног пресека),

ε - јединично издужење

($\varepsilon = \Delta l / l$, где је Δl - издужење а l - укупна дужина),

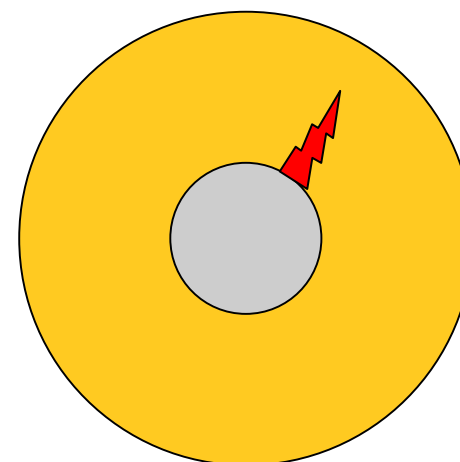
E - модул еластичности (карактеристика материјала)

Услед промене температура, може доћи до појаве великих оптерећења машинских делова, па чак и до појаве њиховог разарања. Вредности тих оптерећења се могу веома једноставно израчунати посредством Хуковог закона, који важи у области пропорционалности, и који гласи

$$\sigma = \varepsilon E$$

$$\sigma = \frac{F}{A} = \frac{\Delta l}{l} \cdot E = \frac{\alpha l \Delta \vartheta}{l} \cdot E$$

$$F = \alpha A E \Delta \vartheta$$

Питања ...

